

BILGI TOPLUMUNDA EGITIM VE OKUL

Yard. Doç.Dr. Ali Rıza TERZİ

K.T.Ü. Giresun Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Bu makale ileride olacakları konu edinmemistir. İçinde bir hayli yol almış olduğumuz yeni bir yüzyılda olduğumuz tezini savunmaktadır.

Günümüzde toplumlar hızlı bir şekilde değişmektedir. Bilgi toplumunun en belirgin niteliği olan yüksek değişim hızı, eğitim sürecinde hedeflerin önceden belirlenebilmesini gittikçe zorlastırmaktadır.

Bilgi toplumu, her şeyden önce bilgiye değer veren, kullanmasını bilen, bilgi üretebilen, aktif ve edilgenlikten kurtulmuş bir toplumdur. Bu özellikleri ile bilgi toplumu, bilgi teknolojileri ile biçimlenmektedir.

Sanayi toplumu temel özelliklerinden olan buhar makineleri yerini, bilgi toplumunda bilgisayarlar, biyo-teknoloji, mikro-elektronik gibi bilgi teknolojilerine terk etmiştir.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçme aşamasında meydana gelen yapısal değişim, bilginin toplumun gerçek sermayesi haline gelmesi, örgütlerin bilgiye dayalı kuruluşlar haline dönüşmesi, eğitime olan yöneliş gibi özelliklere sahiptir.

Bilginin gerçek sermaye ve zenginlik yaratan baslıca kaynak olacağı yeni bir yüzyıl, eğitim performansı ve sorumluluğu açısından okula yeni ve zorlu talepler yüklemektedir. Bacanlı(1999: 1) ya göre 21. yüzyıl, aslında her şeyi bilen “yaslı bilge adam” imajının yeni şeyler öğrenmeye açık olan “zeki çocuk” imajına dönüşüm yıllarıdır.

Gelecekte eğitim için en azından üç seçeneğin olduğu ileri sürülmektedir (Bacanlı,1999:1-2).

1-Bireyselleştirilmiş öğretim : Herkesin farklı ihtiyaç ve yetenekleri vardır. Bu yüzden herkes için yararlı bilgi farklıdır. Bu nedenle eğitim bireyselleşmek zorundadır. Çünkü hiç kimse ihtiyaç duymadığı ve duymayacağı bilgiyi öğrenmeye zorlanamaz. Bu bağlamda Ballantine (1993: 418) bilgi toplumunda eğitimin daha bireyselleşeceğini ve yaşam boyu eğitimin yetişkinlerin hayatında önemli bir yer tutacağını ifade etmektedir.

2-Insancillastirilmis öğrenme: Okul bilgi verici islevini gözden geçirmek zorundadır. En kolay, en hızlı, en yararlı ve etkili bir şekilde nasıl öğrenilebileceğini öğretmeyi üstlenmelidir.

“Öğrenmeyi öğrenme” en yalın haliyle, mevcut bilgileri kullanarak yeni durumlar için gerekli bilgiyi kendi kendine üretebilmek demektir. Öğrenmeyi öğrenme, insanın sahip olduğu zekayı kullanması ve düşünme yetilerini kullanabilmesi ile mümkündür (**Özden, 1998: 102**).

Okul verdiği bilgiyle öğrenciye bu bilgiyi nasıl kullanabileceğini, kendisi ve çevresi üzerinde nasıl hakimiyet kazanabileceğini, bilimsel bilgi ve işleme becerileri kadar kişiler arası iletişim ve değer açıklama becerilerini de öğretebilmesi gerekecektir. Bilgi çağında bilgi sürekli yenilendiği için öğrencinin okulda öğrendiği bilgiler zamanla değerini yitirecektir. Ancak okul, öğrenciye bilgiyi sevmeyi ve gerektiğinde bulabilmenin yollarını öğrettiği taktirde öğrenci yetişkinlik çağlarında bilgiye ulaşabilecek ve bilgisini yenileyebilecektir.

3-Meslek eğitimi: Okul, öğrencileri doyurucu bir hayat ve mesleğe hazırlayabilmek için onlara birinci elden iş yasantısı sağlamak duru munda kalacaktır.

Mesleki başarı kendini sürekli yenilemeye bağlı olacak, meslek sahibi için okul ve üniversite pratik bilgiden çok, soyut düzeydeki bilimsel bilgiyi kullanabilmenin yöntem ve tekniklerine yönelecektir. Okul gittikçe tam zamanlı çalışan yetişkinlerin gittikleri bir yer durumunda olacaktır (**Çelik,1997:97; Cetron ve diğerleri;1985**).

Bilgi toplumunda eğitim okullarla sınırlı kalmayacaktır. Japonya ve Amerika Birleşik devletlerinde ticari kuruluşlar çalıştırdıkları kişilerin özellikle de eğitim düzeyleri yüksek olanların eğitimi ve yetistirmeleri için bütün okul ve üniversitelerin harcadıkları kadar para ve çaba harcamaktadırlar (**Drucker, 1992:248-249**).

Bilgi toplumunda öğretmenin rolünde de önemli değişiklikler oluşacaktır. Bilgi toplumunda öğretmen sınıfın krali veya kraliçesi değildir. Bilgi sunmada tek otorite olma rolü de değişime uğrayarak öğrenme etkinliklerinin düzenleyicisi olma rolünü üstlenecektir.

Geleneksel sistem içerisinde her okul kendisini sonu olan bir şey gibi görmektedir. Öğrenciler belirli bir okul için gerekli olan öğrenim süresini tamamladıklarında eğitim biter. Bilgi toplumunda “bitmiş” eğitim diye bir şey yoktur. İleri düzeyde eğitim görmüş kişiler bile tekrar tekrar okula gelmeleri gerekecektir (**Drucker, 1992: 248**).

Yetişkinlerin eğitime olan taleplerinin artması öğrenilecek bilginin niteliğini de değiştirir. Bilgi toplumunda ekonomiye temel oluşturan husus, bilgi tabanıdır. Bu bilgi tabanı bireylerin bir yaşam sürmelerini sağlamalı aynı zamanda yaşamlarını kazanmaları için gerekli donanımı vermelidir(**Hesapçıoğlu, 1996:23-24**)

Yeni bilgi yeni beceriyi ve eksiklikleri tamamlamayı gerektirdiğinden yetişkinlerin bilgiyi talep etmeleri de yasal bir önem arz etmektedir. Bilgi toplumunda ayakta

durabilmek için “esen rüzgarların yönünü”n doğru tahmin edilmesi gerek birey gerekse toplumlar açısından var olmak veya yok olmak mücadelesidir.

Bilgi toplumunda geçmiş tecrübelerin geleceğin değişen ihtiyaçlarını karşılayacağını düşünmek tehlikeli bir durum arz etmektedir. Bu nedenle hem öğrencilerin hem de yetkinlerin öğrenme tabanlarını oluşturmak gereklidir (Whitaker,1997:154). Bu nedenle bilgiyi hem içerik hem de süreç olarak aktaran okullara ihtiyaç duyulacaktır. Bilgi alınırken uygulanmalı ve geliştirilmelidir (Özdemir,1997:17).

Geri kalmış ülkelerin okullarının temel sorunu olan bilgiyi geliştirememeden kaynaklanan “benim oğlum bina okur döner döner gene okur” tavrının terk edilmesi gelişmiş ülkelerle aranın kapatılmasında bir başlangıç noktası oluşturabilir.

Bilgi toplumunun eğitim programları için belirleyici olan yani “öğrenmenin sürekliliği” ilkesidir. Bilgi toplumunda insanlar sürekli öğrenmek zorunda kalacaklardır. Bundan dolayı okulun asıl işlevi çok şey öğretmek değil, “öğrenme kapasitesini geliştirmek” olacaktır (Özden, 1998: 83). Bilgi toplumuyla birlikte öğrencilerin “ayaklı kütüphane” olma dönemleri kapanacaktır denilebilir.

Bilgi toplumunda öğretmenler anne- babalara şu ifadeleri kullanmak zorunda kalacaklardır. “Oğlunuz Ahmet ve kızınız Ayşe”ye çok daha fazla yazı alıstırması yaptıracağım. Çocuğun yeteneği var ve bu yeteneğin geliştirilmesi gerekir.” Heride yönecekleri taraf ne olursa olsun okulun öğrencilere temel becerileri kazandırmak zorunluluğu ile birlikte okul; performansı zayıflıklar üzerine kuramaz. Hatta bunlar düzeltilse bile performans güçlü yönleri temel alabilir. Okullar ise bunları öteden beri göz ardı etmektedir. Bilgi toplumunun öğretim teknolojisi öğrencilerin güçlü yönleri üzerinde durulması için neredeyse zorlayıcı olacaktır (Drucker, 1992: 242).

Geleceğin okulu faaliyetlerini zayıflıklar üzerine kurarak gerek toplumsal gerekse bireysel anlamda maliyeti arttırıcı bir rol oynamayacaktır. Herkesin güçlü bir yanı olduğundan hareketle bu güçlü yanı ortaya çıkartarak bireye dolayısıyla topluma hizmet edebilir.

Kaufmann (1984:47) geleceğe yönelik bir eğitimde şu esaslar üzerinde durulması gerektiğini ifade etmektedir.

?? Eğitime öğrencinin geleceğe ilişkin algılarıyla başlanır ve bu algılar gerektiği yerde güçlendirilir.

?? Öğrencinin gelecekteki ihtiyaçlarını içeren tüm konular arasında bağlantılar kurulur.

?? Disiplinler arası yöntemlerin özü gösterilir.

?? Kendiliğinden öğrenmeyi güdüleyen yaratıcı bir öğrenme çevresi oluşturulur.

?? Öğrencinin geleceğine olan ilişkilerine göre farklı konular programlara paylaştırılır. Öğrencilerin program seçimleri için mantıklı açıklamalar yapılarak, farklı ilgi ve kabiliyetleri uzlastırmak için esneklik sağlanır.

Adi ne konursa konsun yeni bir yüzyılda eğitimcilerin ne tür yeteneklere sahip olması gerektiği, üzerinde önemli bir şekilde durulması gereken bir konudur. Ülkemiz açısından bu yetenekleri Hergüner (1998:289) şu şekilde ifade etmektedir.

- ?? Bilgisayar ve internet kullanabilen
- ?? Değerlendirme süreçlerine farklı bakış açıları getiren
- ?? Değerlendirmenin öğrenme amaçları ile eşleşmesini sağlayan
- ?? Öğrenci ve öğrenme farklılığını kabul eden
- ?? Ekip olarak çalışmayı gerçekleştiren
- ?? Gelecekle ilgili yeni paradigma ve yöntemlere aşina olan

Öğrenme artık katı ve hiyerarşik bir program etrafında düzenlenmiş sınırlı bir yasanti olmaktan çıkıp hayat boyu devam eden bir süreç haline gelmiştir. Bilgi toplumunda öğrenme artık öğretme değil keşfetme arama ve bulma olacaktır (Simsek, 1997:75). Bu anlamda öğrenmenin boyutunun kişinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda geliştirilmesi gereken bir etkinlik olacaktır ifade edilebilir.

Bilgi toplumunun öğretim teknolojisi bir öğrenme teknolojisidir. Bilgisayar, televizyon ve videonun neden olduğu yeni teknoloji okullar ve öğrenme biçimlerimiz üzerinde derin etkiler yapmaktadır. Öğretmenin işi, daha çok yardım etmek, yol göstermek, örnek olmak yüreklendirmek olacaktır (Hesapçıoğlu, 1996:23-24) Bilgi toplumunda oluşacak öğrenme sistemlerindeki bu yapısal değişim, okulun tanımı ve işlevlerini de değiştirecektir.

Bilgi toplumunda asıl rekabet okullarla okul olmayan kurumlar arasında olacaktır. Okul- işyeri ilişkisi önemli değişiklikler gösterecektir. Okul giderek tam zamanlı çalışan yetişkinlerin devam ettiği bir yer olacaktır (Drucker, 1994, 290-292). Bu oluşumu bilgi toplumunda eğitim faaliyetlerinde yetişkin eğitiminin daha bir önem kazanacağı artan bilgi ihtiyacı çerçevesinde bilgiyi yenilemek yeni beceriler kazanmak için insanların bu tür bir eğitime ihtiyaçları olacaktır.

Düşünmeye dayalı ve müşterilerin dinamik ihtiyaçlarını anlayan sistemler farklı okul modelleri yaratacaktır. Geleceğin okulu bir takip yapısal değişimler geçirmekle birlikte aynı zamanda örgütsel davranış açısından da önemli değişimler geçirecektir (Langford ve Cleary, 1999:212; Çelik, 1996:37).

Bu değişimler karar almaya öğrenci ve velilerin katılımını sağlamak, program ve ders saatlerinin öğrencilerin farklı ilgi ve yeteneklerine göre düzenlenmesi, öğrenci

değerlendirmelerinin onların farklı zekalarını ortaya çıkartacak biçimde yapılması, yoğun ve etkili teknoloji kullanımı ve farklı eğitim ortamları düzenlemek şeklinde düşünülebilir. Okul örgütünün merkezine öğrenci ve onun değişen ihtiyaçlarının konacağı söylenebilir.

Bilgi toplumunda sıradan işçinin dahi ne bildiği, ne kadar bildiği, bildiğini işine ne kadar uygulayabildiği, bilgi yoluyla işini ne derece çeşitlendirip değiştirebildiği türünden bilissel etkinlikler ön plana çıkmaya başlamıştır (Simsek,1997:77).Bu çerçevede okullarda öğrencilerin öğretmenlere en çok soracakları sorunun “*Öğretmenim bana öğrettiğiniz bu bilgiyi neden öğrenmek zorundayım*” şeklinde bir soru olması” kuvvetle muhtemeldir.

Eski dönemlerde okullar hesap verme sorumluluğunu daha az hissederken günümüz bilgi toplumunun okulları performansa dayalı hesap verme sorumluluğunu daha çok hissedecektir (Çelik,1996:33).

Bilginin gerçek hayatta ne işe yaradığı, bilgiyi sürekli yenileyebilme yollarının öğrenciye kazandırılıp kazandırılmadığı, okulun kendini yeni gelişmelere açık tutup tutmadığı yönleriyle okul bilgi toplumunda merkez altında tutulacaktır.

Bilginin gelişimi ve üretilmesi ele alınırken eğitim sistemlerinin geleneksel yapılarını kirip, yeni gelişen teknolojiye uygun olarak yeniden yapılandırılmaları zorunlu hale gelmiştir (Cafoglu,1996:39) Yenilenen paradigmlar karşısında okulun fildisi kulesinde yaşaması mümkün gözükmemektedir.

SONUÇ

Sanayi toplumu aşamasından bilgi toplumu aşamasına geline yirmi birinci yüzyılda, artık eski kural ve ilkelerin geçerliliğini kaybetmekte olduğu her alanda bilgi ve bilgi teknolojilerine dayalı yeni bir paradigmanın oluşmaya başladığı görülmektedir.

Her ne kadar tam anlamıyla bir geçişin görülmediği bilgi toplumunun temel paradigmasının kavranması, bilgiye dayalı yeni toplum düzeni oluşturulurken bu toplumda var olacak örgütlerin ve iletişim biçimlerinin tasarlanıp yönetilmesini sağlayabilmek açısından önemli gözükmemektedir.

Görünen odur ki; bilgi toplumunun ilkelerine göre yeniden şekil alacak eğitim kurumuyla birlikte, okulun ve eğitilmiş insanın tanımı, öğrenme ve öğretme biçimlerimiz, okuldan beklentilerimiz de değişecektir.

KAYNAKÇA

- BACANLI, Hasan. **Duyusal Davranis Egitimi**. Nobel Yayin Dagitim. Ankara: 1999
- BALLANTINE, Jeanne. **The Sociology of Education: A Systematic Analysis**. (third edition) Prentice Hall Inc. New Jersey: 1993.
- BLANDFORD, Sonia. **Middle Management in School**. Pitman Publishing. London: 1994
- CAFOGLU, Zuhal. "Degisen Egitim ve Sistemdeki Degismezlik" **Yeni Türkiye**. Cilt 2/7, 1996 39-46
- CETRON Marvin. B. SORIANO, M. GAYLE. **School of The Future**. Mc Graw Hill Inc. Newyork: 1985
- ÇELİK, Vehbi. **Okul Kültürü ve Yönetimi**. Pegem Yayinlari. Ankara: 1992
- "Örgütsel Degisme ve Gelecegin Okulu" **Yeni Türkiye**. 1996. Cilt: 2/7 29-38
- DRUCKER, Peter F. **Yeni Gerçekler**. (2.baski) Çev. Birtane KARANAKÇI. Türkiye Is Bankasi Yayinlari .Ankara: 1992
- Kapitalist Ötesi Toplum**. (Çev. Belkis ÇORAKÇI) Inkilap Kitabevi Istanbul: 1994,
- HERGÜNER, Gülten. "21. Yüzyilda Egiticilerin Egitimi ve Okul Düzeni" **Egitim Yönetimi**. 1998: 4/15
- HESAPÇIOGLU, Muhsin. "Bilgi Toplumunda Egitim ve Okulun Gelecegi Üzerine Düşünceler" **Yeni Türkiye**. Cilt 2 /7 21-28
- HANSON, E. Mark. **Educational Administration and Organizational Behavior** (third edition) Allyn Bacon Inc. Boston: 1991
- KAUFMAN, Draper L. **Futurism and Future Studies**. (third edition) National Education Association of the United States. 1984
- LANGFORD, David P. B. CLEARY. **Egitimde Kalite Yönetimi**. (Çev. Meltem SUNGUR) Kalder Yay. Istanbul: 1999
- ÖZDEMİR, Servet **Egitimde Örgütsel Yenilesme**. (2.baski) Pegem Yayinlari. Ankara: 1997
- ÖZDEN, Yüksel **Egitimde Dönüşüm**. Pegem Yayinlari. Ankara: 1998
- WHITAKER, Patric. **Primary School and Future**. Open University Press. Buckingham. 1997.